

Making of Nympha Melanoma de Ioana Bartha

Iulia Kycyku

Masterand CESI

E prima dată când mă situez *aproape* de un proces de creație, dar în afara lui. Observ și pun întrebări. Încerc să nu restrâng și să nu deviez.

Lucrez cu Ioana Bartha, tânără artistă vizuală din Timișoara, a cărei creativitate se exprimă preponderent în grafică și instalații. Interesată de explorarea conexiunilor dintre om și natură, precum și de știință și, mai specific, de studiul microuniversurilor, absolventă a secției de grafică la Facultatea de Arte și Design a Universității de Vest din Timișoara, Ioana urmează în prezent programul de masterat „Patrimoniu, restaurare și curatoriat în artele vizuale”, în cadrul aceleiași instituții. Lucrări ale ei au fost expuse în țară (București, Timișoara, Cluj etc.) și în străinătate (Tirana și Ostrow).

Încă de la primul contact cu portofoliul Ioanei, rezonoz cu sensibilitatea, lirismul și predilecția pentru detalii și căutarea sinelui în contextul sociopolitic actual, pe care le regășesc în lucrările ei, iar, la nivel formal, cu faptul că tehnicile de executare variază de la precizie maximă, la libertate și nonșalanță, dar niciodată neglijență. M-am bucurat să descopăr, în timpul primei noastre conversații telefonice, că avem în comun și interesul pentru feminism dar, mai ales, o obsesie poate nu atât de frecventă pentru conceptul de *esență*; pentru posibilitatea existenței (și identificării) unui element comun prezent în toate ființele vii.

Ideea de la care pornește proiectul Ioanei este reprezentarea unei nașteri duble – a omului și a tehnologiei (create de om), miza fiind crearea unei instalații care să se adreseze tuturor celor cinci simțuri, care ar include povești reale despre intersecția vieții cu știința și tehnologia (cum ar fi celebrul caz al exploatării Henriettei Lacks sau cel al inventatorului primului microscop, producătorul de ochelari olandez Zacharias Janssen).

Stau pe Pinterest – fiindcă am decis că, pentru mine, e o adicție mult mai bună decât Instagramul – și îmi dau seama din nou, în urma recomandărilor lui, că știe suspect de multe lucruri despre mine (de obicei era vorba de viața mea personală, dar s-a dovedit că nici cea profesională nu îi scapă). De data asta îmi oferă citatul: „Our culture made a virtue of living only as extroverts. We discouraged the inner journey, the quest for a

center. So we lost our center and have to find it again.” (atribuit lui Anais Nin – dar cu Internetul nu poți ști niciodată). Mă distrează această *coincidență* și i-l trimit și Ioanei.

Observ dezvoltarea instalației Ioanei. Mă simt o prietenă a proiectului. De la viziunea oarecum generală pe care o avea inițial, a decis să opteze pentru o zonă mai specifică, concentrându-se pe cauzele și efectele psihologice ale cancerului; pe starea copleșitoare de deznădejde și inevitabila schimbare de viziune asupra vieții pe care cancerul le produce nu doar persoanei suferinde, ci și celor apropiate ei. Ioana a făcut rost de o mostră dintr-o metastază de melanom malign (o formă răspândită de cancer de piele), pe care vizitatorii o vor putea observa printr-un microscop – element pe care îl consider extrem de puternic; inevitabil, te face conștient de faptul că ceva atât de mic și în aparență inofensiv, *imobilizat*, ca o piesă de muzeu, se poate dezvolta în organism, ajungând, în unele cazuri, să pună capăt unei vieți umane. A luat decizia de a include o singură poveste (sub formă audio), scrisă într-o formă confesiv-poetică de o persoană care a trecut prin experiența bolii, și să o prezinte atât din punct de vedere științific, cât și psihologic, permițând vizitatorului să experimenteze în frânturi, prin intermediul unei căști așezate pe cap și a unor mănuși, senzația de pierdere a văzului, a auzului și a simțului tactil, care vin odată cu etapele de negare sau reprimare a nevoilor emoționale ale pacientului. Instalația va mai include un element imersiv: cu ajutorul mai multor cerneluri și a luminii, pe care vizitatorii le vor putea amesteca, va fi recreată, vizual, mișcarea și interacțiunea celulelor într-un organism care se confruntă cu cancerul.

Nympha Melanoma apare în contextul în care încrederea în progresul științific, în concluziile medicinei și, automat, în latura pragmatică a vieții este aproape totală, contestarea acestora (în spiritul studiilor culturale) fiind adesea de neconceput. De asemenea, un context în care (deși într-un ritm destul de lent), sănătatea mentală începe să fie luată în serios, studiindu-se legătura (sau chiar interdependența, în unele cazuri) dintre bolile mentale și cele fizice. Majoritatea oamenilor are de-a face pe parcursul vieții, în mod direct sau indirect și la distanțe genealogice și emoționale diferite, cu cancerul, și, cu toate acestea, el reprezintă în continuare un subiect frecvent evitat (de care ne ferim în mod sistematic și sistematizat să discutăm, de parcă ne-am teme să nu *comitem* vreo profanare sau să nu ne *molipsim*), motivele variind de la convingerea că ar fi prea sensibil, până la rușine și lipsă a curajului (sau a susținerii) de a studia mai îndeaproape posibilitatea urmării unor tratamente alternative sau chiar a existenței unor leacuri. Cancerul este aproape instantaneu asociat cu moartea și, mai exact, cu mai mult sau mai puțin conștientizata (și dezvoltata) noastră frică de moarte.

Mai sunt trei săptămâni până la vernisaj și, după o serie de transformări și căutări benefice, instalația este aproape gata. Dincolo de înțelegerea cancerului din punct de vedere științific și empatic, *Nympha Melanoma* ne îndeamnă, indirect, spre un proces de introspecție, trăgând un semnal de alarmă referitor la importanța nevoilor noastre

emoționale. Dar, lăsând la o parte perspectiva mea asupra instalației, cred că cea mai bună metodă de a încheia acest text este printr-un scurt interviu cu Ioana.

I. K.: Ioana, în mai multe proiecte artistice te-au preocupat și ai explorat subiecte din (micro)biologie și științe naturale. În mod tradițional, sistemul de învățământ în care suntem formați ne induce ideea unei separări majore dintre științele exacte și cele umaniste, convingându-ne, spre exemplu, că fizica și literatura nu se întâlnesc și că este de neconceput ca ele să se întâlnească vreodată. Cum vezi această separare, limitarea de viziune pe care ne-o produce și care crezi că sunt beneficiile „colaborării” sau fuziunii dintre știință și artă, dintre latura pragmatică, obiectivă a lucrurilor, și cea poetică, subiectivă etc.?

I. B.: Personal, am găsit utile și integrat în munca mea de artist emergent ceva din rigoarea, sistematizarea, metoda de documentare, de testare a ipotezelor etc. din științele exacte precum biologia, fizica sau chimia. În cadrul licenței mele *Nucleol 504* am studiat biologia speciei *Noctiluca Miliaris* și am descoperit niște paralele fascinante între această algă bioluminescentă și sistemul acesteia de reproducere și semnificații mai profunde care se pot asocia cu multe alte subiecte care mi-au stârnit imaginația. Centrul, ciclicitatea, perpetuarea lumii vii în acest Univers dar și parcursul esențialului în plasa existenței.

I. K.: Care a fost cea mai dificilă parte în crearea instalației sau în ce fel simți că te-a ajutat această experiență în dezvoltarea ta pe plan artistic?

I. B.: Cred că cea mai dificilă parte în crearea acestei instalații a fost procesul de introspecție. Încercasem în trecut să mă detașez de acest subiect care este dificil pentru mine având în vedere contextul foarte personal care îl înconjoară. Acest proiect m-a ajutat prin faptul că am reușit pe de o parte să ajung și mai aproape înspre esența mea personală dar și să îmi dezvolt mecanismele de observare și analiză a celor din jur și în acest caz chiar să ajung într-un proces de acceptare a lucrurilor care se întâmplă în jurul persoanelor care îmi sunt dragi, să conștientizez acest sentiment de neputință pe care și eu dar și persoana de lângă mine îl trăim.

I. K.: Câteodată îmi vine în minte o întrebare neplăcută, un exercițiu incomod de imaginație care nu știu exact la ce ajută: *ce ai face dacă nu ai face artă?* Cât de împletite simți că sunt viața personală și cea creativă; crezi că pot fi delimitate sau mai degrabă interdependente? Îți poți imagina o versiune a ta care a ales o altă cale?

I. B.: Consider că eu ca persoană, ființă, individ, om sunt un tot unitar așa că nu aș putea s desprind partea artistică din mine de acest întreg. Câteodată mă trezesc visând cu ochii deschiși la o altă viață, dar mereu în aceste vise sunt o cu totul altă persoană. Așadar nu pot să văd persoana mea cea de acum făcând altceva.